C. CORNELII TACITI OPERA

QVÆ EXSTANT

Ex IVSTI LIPSI editione vltima:
& cum eiuſdem ad ea omnia
COMMENTARIIS
aut NOTIS.

ANTVERPIÆ,
Apud Chriſtophorum Plantinum.
CIↃ. IↃ. LXXXV.

STEMMA AVGVSTÆ DOMVS.

IVSTVS LIPSIVS IANO LERNVTIO S. DICO. Stemma Auguſtæum, Iane Lernuti, rem à ſe implexam, & in hiſtoria multi vſus, digeſtum à me compoſitumque tibi mitto. Tentatum ante alios ſed, liberè dicam, tentatum potius, quàm perfectum. Nec enim pauca correcta à nobis, pluriaque eruta: & in re tenuiter indaganda non tenuis labor. Quæ clara promptaque viſa, non firmaui: aliis addidi notas, quas ſcies indices eſſe numerorum nouitiæ editionis. Fateor tamen eſſe quæ fugerint me, fugiantque etiamnunc, quæ veſtigiis odorari potui tantùm. velut de Apuleia Varilla, quam ſororis Auguſti neptem noſter ait, pag. 26. item de Claudia Pulchra, quam ſobrinam ponit Agrippinæ vxori Germanici, pag. 58. Nec adſequor, quia nihil inuentum nobis de marito aut ſtirpe Marcellæ minoris: à qua hæc deriuem. Tibi quidem, Lernuti, qualecumque hoc munus, vt amor tuus eſt, placebit, ſcio: vtinamque in reliquis meis ſcriptis, alij pariter aut iudicem tecum aut errent. Vale mi ocelle, cum Giſelino tuo meoque: quibus in ſumma concordia vnum hoc certamen eſt, vter me magis amet.

- C. OCTAVIVS, PR. qui Macedoniæ præfuit.
  - Ex Ancharia priore vxore: OCTAVIA maior. Ex priore marito C. Marcello
    - M. MARCELLVS, cui prima vxor Pompeia Sexti: altera, Iulia Auguſti filia. Ex neutra liberi. Obiit adoleſcens in Baiano.
    - MARCELLA maior. Ex I. marito M. Vipſanio Agrippa — Liberi, vt Suetonius, ſed à nobis non reperti. Nam de Vipſania Tiberij vxore falſum.
    - Ex II. marito Iulo Antonio Africano Triumuiri filio, de quo Plut. in Antonio, & noſter pag. 56.
      - L. ANTONIVS AFRICANVS, qui Maſſiliæ obiit, pag. 56. Ex eo aut fratre aliquo, vt arbitror.
        - SEX. ANTONIVS AFRICANVS, de cuius nobilitate, pag. 104. & 116.
    - MARCELLA minor, de qua ſilent.
  - Ex II. marito M. Antonio III. viro
    - ANTONIA maior. Ex marito L. Domitio Ahenobarbo
      - DOMITIA, cui vir Criſpus Paſſienus, vt ſuſpicor ex Quinctil. lib. VI. cap. III.
      - DOMITIA LEPIDA. Ex I. marito M. Valerio Barbato Meſſalla
        - VALERIA MESSALINA Claudij principis vxor. Adi Commentarium noſtrum, pag. 123. Et vide Senecam in Menippea, qui Meſſallinæ maiorem auunculum facit Auguſtum.
      - II. Ap. Iunius Silanus. Qui tamen antea maritus fuiſſe videtur Æmiliæ Lepidæ proneptis Auguſti (vide Comment. noſtram pag. 140. eſſes hæc alioqui nubila) Ex quo iis forte
        - L. SILANVS ſponſus Octauiæ, pag. 84. & 85.
        - M. SILANVS proconſul Aſiæ, pag. 96.
        - IVNIA CALVINA Vitellij nurus, pag. 85. quæque ad Veſpaſiani tempora ſuperauit, ex Suet. Veſp. cap. 23.
      - CN. DOMITIVS, cui vxor Agrippina, & ex ea
        - NERO Imp.
    - ANTONIA minor. cuius ſtirpem ex marito Druſo, quære infrà.
  - OCTAVIA minor, de cuius coniugio aut ſtirpe nobis non lectum.
  - Ex Atia II. vxore: C. OCTAVIVS, qui poſteà C. Iulius Cæſar Octauianus Auguſtus. Ex Scribonia vxore.
    - IVLIA, cui primus maritus M. Marcellus, tertius Tiberius Imp. vterque ſine prole. Medius M. Vipſanius Agrippa. Ex hoc
      - C. CÆSAR, cui vxor Liuia ſoror Germanici, pag. 55.
      - L. CÆSAR, cui deſtinata vxor Æmilia Lepida, poſteà P. Quirinij vxor. pag. 57.
      - AGRIPPA POSTVMVS.
      - IVLIA, cui vir L. Æmilius Paullus Cenſoris F. Ex eo
        - ÆMILIVS LEPIDVS, cui Druſilla vxor. Ex Dione LIX. & Suet. Cal. cap. 24.
        - ÆMILIA LEPIDA, ſponſa Claudij, Sueton. Claud. cap. 26. Nec ſcio an eadem quæ nupta Druſo filio Germanici. pag. 73.
      - AGRIPPINA, cui vir Cæſar Germanicus. Ex eo
        - NERO, cui vxor Iulia Druſi filia, pag. 70.
        - DRVSVS, cui vxor Æmilia Lepida, pag. 73.
        - C. CALIGVLA, cuius matrimonia è Suetonio pete.
        - AGRIPPINA, cui mariti tres, Cn. Domitius, Criſpus Paſſienus, Claudius Imp.
        - DRVSILLA, cui prior maritus L. Caſſius: alter M. Æmilius Lepidus.
        - LIVIA, ſiue, LIVILLA Suetonio: quæ eadem IVLIA eſt Tacito & Dioni. Nupſit M. Vinicio, pag. 68. Huic ſiue alteri è ſororibus maritus anteà Quinctilius Varus, quem generum Germanici vocat Seneca lib. I. Controuerſia III. & aliquid Tacit. pag. 60.

Habes Auguſti Stemma, quod ad ſanguinem quidem attinet. Supereſt vxoria ſtirps quæ adfinitate primò, Mox adoptione inſita in domum Auguſtam. Eam, lucis cauſſa, ſeorſum hic expreſſi.

- TI. CLAVDIVS NERO, cui vxor Liuia Druſilla, poſtea Auguſta. Ex hac
  - TIBERIVS NERO, qui Imp. cui I. vxor Vipſania Agrippina, M. Vipſanij Agrippæ, ex Pomponia Attici, filia. Ex hac
    - DRVSVS, cui vxor Liuia ſiue Liuilla ſoror Germanici. Ex hac
      - TIBERIVS GEMELLVS, quem Caius ſuſtulit. Sueton. cap. XXIII.
      - GEMELLVS alter, cuius nomen non proditum: ex pag. 32. qui periit quadrimus. ex pag. 50.
      - IVLIA, cui vir Rubellius Blandus pag. 70. Ex hoc
        - RVBELLIVS PLAVTVS quem Nero ſuſtulit. cui vxor Pollutia. pag. 136.
  - II. vxor Iulia Auguſti F. Ex ea proles, ſed infans extincta.
  - DRVSVS NERO GERMANICVS, cui vxor Antonia minor. Ex hac
    - GERMANICVS CÆSAR, cui vxor Agrippina. Stirps poſita ſuprà.
    - LIVILLA, cui vir C. Cæſar, dein Druſus frater patruelis: deſponſa etiam poſtea Seiano. ex pag. 67.
    - CLAVDIVS, qui Imp. cui I. vxor Plautia Vrgulanilla. Ex hac
      - DRVSVS, cui deſponſa Seiani filia. Sueton. Claud. cap. 27. Tacit. pag. 58. & 59.
      - CLAVDIA, quam abiecit.
    - II. vxor, Ælia Petina. Ex hac
      - ANTONIA, cui vir Pompeius Magnus, à Claudio interfectus. poſteà, Fauſtus Sulla.
    - III. vxor, Valeria Meſſallina. Ex hac
      - OCTAVIA, cui ſponſus L. Silanus. poſtea maritus Nero Imp.
      - CLAVDIVS BRITANNICVS, à Nerone ſublatus.

AD LECTOREM.

EN tibi, Lector, tertiam editionem Taciti noſtri, &, niſi fallor, poſtremam. in qua vt fidei & induſtriæ noſtræ ratio tibi conſtet, pauca præmonebo. Scriptorem hunc correximus ab ingenio interdum, plerumque à libris. Libri quibus vſi ſumus, iſti. Vaticana exemplaria duo: è quibus alterum ſanè vetus & bonum, ex bibliotheca magis arcana mihi depromptum. Farneſianus codex: quem ſuppeditauit nobis humaniſſimus Fuluius Vrſinus. Ea olim Romæ ipſi vidimus, & cum iudicio (vt captus quidem noſter fuit) legimus, contulimus: certè cum fide. Codex item Venetus editionis antiquæ. Atque hæc mihi adiumenta in prima editione. Acceſſêre nunc alia ab amicis. Manuſcriptum exemplar, meo nomine & gratia, in Hiſpaniis Toleti legit & cum vulgatis compoſuit Andreas Schottus optimus doctiſſimuſque vir: qui excerpta ad me miſit & notas. Id exemplar eſt in bibliotheca viri illuſtris Antonij Couarruuiæ Leiua: cuius inſigni doctrinæ & diſertæ in ſcribendo elegantiæ verum & ſine fraude teſtimonium reddo. Id exemplar in citando aliâs Hiſpanum, aliâs Couarruuiæ nomino: minus tamen ſæpe auxilio eius vſus, quia & tardè ad me venit pleriſque iſtis iam perfectis, & vt rem dicam, non optimæ notæ. Aliud item mihi auxilium à politiſſimo & doctiſſimo Franciſco Modio. qui dum in Germania agit apud inſignem litteratorum patronum Eraſmum Neuſtetterum, cognomento Sturmerum, (virum genere & dignitate inter primos) nactus exemplar quoddam eſt manu Rodolphi Agricolæ adnotatum: quod vſui nobis fuit, vt videbis. Multa enim eruditus ille vir obſeruarat, & ad margines libri ſui rettulerat: ſed ita, vt iure ambigas prompta ea è vetuſtioribus libris ſint, an ab ipſo. Multa enim agnoſco audacius & licentius inuenta, & longius à verbis aberrantia: quæ videantur mihi à ſubtilis ingenij fonte. quædam etiam eiuſmodi, quæ etſi non à libris, commendent ſe tamen lectori audacia quadam verecunda. Sed idem ille noſter Modius etiam Romanam editionem veterem comparauit cum vulgata: eaque multis locis vera, aut dux nobis ad veritatem. Denique idem etiam codicem manuſcriptum Bamberga allatum, quem Ampliſſimus Neuſtetterus emit. ſed qui nihil præter Germaniam Taciti haberet, è quo ipſo non optimo tamen locos aliquot correxiſſe videmur non læuè. Hæc de fide. quam in iis quæ ipſe inſpexi ſiue contuli, culpabis numquam: etiam

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER PRIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

AVGVSTVS Nola mortem obit. Tiberius ſuccedit, tardè & cupidinem diſſimulans. Pannonicas legiones tres grauis ſeditio inceſſit. ea, miſſo Druſo Tib. F. ægrè componitur. Idem in Germania inferiore motus, qui conſēdit, non ſine ſanguine & cæde. Germanicus Cæſar in hoſtem ducit: eâque expeditione Marſi, Tubantes, Bructeri, Vſipetes vaſtati aut cæſi. Iulia Auguſti F. Rhegij vitam finijt. Sodales in honorem Auguſti, & ludi Auguſtalia inſtituti. Germanicus iterum Rhenum tranſmittit, in Chattos ducit. agros, domos, homines, vaſtat, vrit, cædit. Segeſtes obſidione Arminij liberatur. Ob hæc Imperator conſalutatus. Bellum deinde in Cheruſcos geſtum. reliquiæ Vari & militum lecta: ijſq; ſuprema ſoluta. Romani in reditu, ſub Cæcina duce, periclitati. tamen hoſtes proſpera eruptione fuſi, fugati. Maieſtatis lex reducta & aſperè exercita. Tiberis inundat. Theatralis tumultus eſt: & per eam cauſſam decreta patrum expreſſa ad coërcendos hiſtriones. Poſtremò actum de ſubducendis Tiberi aquis. eoq; nomine querelæ ciuitatum Italiæ & legationes. Hæc biennio ferè geſta,

SEX. POMPEIO, ET SEX. APVLEIO COSS.
NERONE CLAVDIO DRVSO CÆSARE, ET C. NORBANO COSS.

VRBEM ROMAM à principio reges habuere. Libertatem, & Conſulatum L. Brutus inſtituit. Dictaturæ ad tempus ſumebantur: neque Decemuiralis poteſtas vltra biennium, neque Tribunorum militum conſulare ius diu valuit. Non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio. & Pompeij Craſſique potentia, citò in Cæſarem: Lepidi, atque Antonij arma, in Auguſtum ceſſère. qui cuncta diſcordijs ciuilibus feſſa, nomine Principis ſub imperium accepit. Sed veteris* reip. proſpera vel aduerſa, claris ſcriptoribus memorata ſunt: temporibuſque Auguſti dicendis non defuère decora ingenia, donec gliſcente adulatione deterrerentur. Tiberij, Caijque, & Claudij, ac Neronis res, florentibus ipſis, ob metum falſæ; poſtquam occiderant, recentibus odijs compoſitæ ſunt. Inde conſilium mihi pauca de Auguſto, & extrema tradere: mox Tiberij principatum, & cetera. ſine ira, & ſtudio, quorum cauſſas procul habeo. Poſtquam Bruto, & Caſſio cæſis, nulla iam publica arma; Pompeius apud Siciliam oppreſſus, exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, niſi Cæſar dux reliquus: poſito Triumuiri nomine, Conſulem ſe ferens, & ad tuendam plebem Tribunicio iure contentum; vbi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otij pellexit; inſurgere paulatim, munia Senatus, magiſtratuum, legum in ſe trahere, nullo aduerſante. cùm ferociſſimi per acies, aut proſcriptione cecidiſſent: ceteri nobilium, quanto quis ſeruitio promptior, opibus & honoribus extollerentur: ac nouis ex rebus aucti, tuta & præſentia, quàm vetera & periculoſa mallent. Neque prouinciæ illum rerum ſtatum abnuebant, ſuſpecto Senatus populique imperio ob certamina potentium, & auaritiam magiſtratuum: inualido legum auxilio, quæ vi, ambitu, poſtremò pecunia turbabantur. Ceterùm Auguſtus ſubſidia dominationi Claudium Marcellum, ſororis filium admodum adoleſcentem, Pontificatu & curuli Ædilitate: M. Agrippam ignobilem loco, bonum militia, & victoriæ ſocium, geminatis conſulatibus extulit: mox defuncto Marcello, generum ſumſit: Tiberium Neronem, & Claudium Druſum priuignos, imperatorijs nominibus auxit, integra etiamdum domo ſua. nam genitos Agrippa Caium ac Lucium, in familiam Cæſarum induxerat. nec dum poſita puerili prætexta, Principes Iuuentutis appellari, deſtinare conſules, ſpecie recuſantis flagrantiſſimè cupiuerat. Vt Agrippa vita conceſſit; L. Cæſarem euntem ad Hiſpanienſes exercitus; Caium remeantem Armenia, & vulnere inualidum, mors fato propera, vel nouercæ Liuiæ dolus abſtulit; Druſoque pridem extincto, Noro ſolus è priuignis erat:

** Vetrario aſſentior ſic legenti. vulgo tamen populi Romani conſuetis uetiq.*